

A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi tulajdonjogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete

KISS ZOLTÁN* – SZIVI GABRIELLA**

Jelen írás egyfajta szubjektív sommázat egy közeljövőben megjelenő tanulmánykötetről,¹ amely a médiaszabályozás és a szellemi tulajdonjogok, ezen belül elsődlegesen a szerzői jog kapcsolatának, kapcsolódási pontjainak elemzését tűzte ki célul. A tanulmány szerzőiről elmondható, hogy szerzői jogi és a médiajogi ismereteiket és tapasztalataikat nem elsősorban kodifikációs, oktatói vagy jogtudományi területen, hanem médiaszolgáltatónál jogi munkakörben eltöltött évek során szerezték.

A kiindulási pont – vagy inkább kérdés – az analízis szerzői jogi vagy médiajogi megközelítése oldaláról merült fel. A tanulmánykötet szerzői arra jutottak, hogy a szerzői jogi alapú, vagyis a szerzői jog interdiszciplináris fogalmain, jogintézményein alapuló megközelítést választják azzal, hogy külön fejezetekben foglalkoznak a közszolgálati médiaszolgáltatáshoz köthető speciális tárgykörök – leginkább a közszolgálati médiavagyon és ezen belül a közszolgálati médiaarchívum (Archívum) és a Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) – szellemi tulajdonvédelmi vonatkozásaival. Mindezekon túlmenően a vizsgálódást helyenként ki kellett terjeszteni a tágabb jogszabályi környezetre, így az elektronikus hírközlést érintő törvényekre is.

Az elemzést nem könnyítette meg, hogy mind a médiajog, mind a szerzői jog „hibrid”, összetett jogág, amely több szabályozási területet ölel fel. A szerzőknek nem állt szándékukban túlzott mélységben tárgyalni ezt a komplexitást, ugyanakkor vázaltszinten bemutatják a két jogág jogrendszeren belüli helyét és „merítési” környezetét. Jóllehet mindkét jogterület igen csak beágyazott a közösségi jogba, ezek részletezésére a tanulmány éppúgy nem tér ki bővebben, mint a médiajog és a szerzői jog közös alapjogi, alkotmányossági gyökereire. Ennek elsődleges magyarázata az, hogy a szerzők jogtörténeti, nemzetközi jogi vagy összehasonlító jogi elemzés helyett kifejezetten gyakorlati analízisre vállalkoztak, ezáltal a munka sokkal inkább „kézikönyvként” kíván szolgálni a médiakutatás, de leginkább e területek gyakorlóit és alkalmazói számára. Közlebről és konkrétan: a tanulmány részletesen körbejárja a médiaszolgáltató szerzői jogilag védett alkotást előállító és felhasználó (beleértve a szabad felhasználói)

* Főosztályvezető (Magyar Művészeti Akadémia Titkársága), a Szerzői Jogi Szakértő Testület tagja, a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület alelnöke. E-mail: kiss.zoltan@mma.hu

** Jogtanácsos (Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap). E-mail: szivi.gabriella@mtva.hu

¹ Kiss Zoltán – Szívi Gabriella: *A közszolgálati médiaszolgáltatás és a szellemi tulajdonjogok kapcsolódási pontjai és szabályozási környezete*. Budapest, Médiatudományi Intézet, 2015.

pozíciójából fakadó rendelkezéseket éppúgy, mint a közszolgálati médiaszolgáltatásban releváns felhasználási szerződéseket, a közös jogkezelést és az ennek keretében történő jogdíjfizetést. Külön fejezetek foglalkoznak a közszolgálati médiaarchívum szerzői jogi sajátosságaival, védjegyek, egyéb védelmi eszközök, az árva művek és a NAVA helyével, szerepével a közszolgálati médiaszolgáltatásban.

1. Bevezető gondolatok

A médiaszabályozás lényege legáltalánosabban a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvény (a továbbiakban: Mttv.) hatályának törvényi megfogalmazását beidézve ragadható meg, amely szerint az Mttv. a Magyarországon letelepedett médiatartalom-szolgáltató által nyújtott médiaszolgáltatásra és kiadott sajtótermékre terjed ki.² Kicsit tágabban, a médiaszabályozás olyan összetett szabályozási terület, amely európai közösségi jogi, alkotmányjogi, médiajogi, távközlési jogi, versenyjogi kérdésekkel foglalkozik, illetve számos műszaki, gazdasági, kulturális és társadalomtudományi összefüggése is van. A médiatartalom szabályozásában meghatározó szerepük van az általános polgári jogi, büntetőjogi, szerzői jogi, adatvédelmi előírásoknak. Ebből következően a hagyományos jogágakon átnyúló „médiajog” a média működése szempontjából releváns jogszabályok sajátos szempont szerinti csoportosításaként határozható meg.³

Egy másik megközelítés szerint a médiajog a közjog (alkotmányjog, közigazgatási jog, büntetőjog, pénzügyi jog, nemzetközi jog) és a magánjog (polgári jog, munkajog, családjog, társasági jog) ún. „keresztülfekvő jogágaként” ragadható meg.⁴ Számunkra ez a megközelítés tűnik adekvátnak, tekintettel arra, hogy ezek a területek ma már egyre inkább interdiszciplináris jelleget öltenek.

A szerzői jog – talán évszázados történetiségénél és beágyazottságánál fogva – sokkal inkább kötődik az általános polgári jogi alapokhoz, amelynek gyökereként az 1959-es Ptk. személyek polgári jogi védelméről szóló fejezetének szellemi alkotásokra vonatkozó része ragadható meg.⁵ A 2014. március 15-étől hatályos új Ptk.⁶ szakít a szellemi alkotások kifejezéssel, és a szerzői jogi és az iparjogvédelmi jogviszonyokra vonatkozóan beéri egy kiegészítő szabállyal, amely szerint a Ptk.-t kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.⁷ Mindezekből is következően a szerzői jog – amelynek alapvető jogforrása a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Sztj.) – a szellemi tulajdon külön ága, amely védi a szerzői műveket és a kapcsolódó jogi teljesítményeket. A szerzői jogi szabályozás elsődleges célja az irodalmi, tu-

² Mttv. 1. § (1) bekezdése.

³ POLYÁK Gábor: *Médiaszabályozás, kommunikációpolitika alprogram*, <http://ikjk.hu/phd/media>

⁴ VASS Orsolya: *Sajtójog és médiajog; A kommunikációs jogok*, http://old.eek.pte.hu/feek/feek/download/doks/segedanyagok/2009-10_1/mediajog_090921.pdf

⁵ Az 1959-es Ptk. 86. §-a – miközben kimondta a szellemi alkotások e törvény általi védelmét – az ezen alkotások védelmére vonatkozó speciális szabályok megalkotását külön jogszabályokra bízta.

⁶ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.).

⁷ Ptk. 2:47. §.

dományos és művészeti alkotások védelme, megnevezésüktől és bármiféle mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőtől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől függetlenül. A szerzői jog alapvetően a szerzők és egyéb jogosultak személyhez fűződő és vagyoni jogait, valamint a szerzői művek és a szerzői jog által védett egyéb teljesítmények felhasználásának formáit, feltételeit szabályozza.

A tanulmány szakítani kíván azzal a szemlélettel, amely a véleményszabadságban és a művészeti önkifejeződés szabadságában látja a szerzői jog és a médiaszabályozás közös kapcsolódási pontját.⁸ Jóllehet vitathatatlan a két jogterület kulturális alapjogokhoz⁹ való kötődése, kapcsolatuk nem szűkíthető le csupán alapjogi, alkotmányossági rokonságukra. A szerzői jog és a médiaszabályozás számtalan egyéb területen is érintkezik, amelyek a joggyakorlat, a jogalkalmazás oldaláról láttathatók és jeleníthetők meg leginkább. Éppen ezért a tanulmány egyfelől a szerzői jog, másfelől a médiaszabályozás egymással kompatibilis jogintézményeire fűzi fel a másik jogterület választát az előbbi releváns tárgyköreiből.

A tanulmány felvezetésébe kívánczik a hazai közszolgálati médiaszolgáltatás szervezeti, szerkezeti átalakulásának rövid bemutatása is. Magyarországon a közszolgálati médiaszolgáltatás feladatait 2015. június 30-áig a négy önálló gazdasági társaságként működő Duna Televízió Nonprofit Zrt., Magyar Rádió Nonprofit Zrt., Magyar Televízió Nonprofit Zrt. és Magyar Távírási Iroda Nonprofit Zrt. látják el. A Zrt.-k mellett – különösen a közszolgálati célú műsorok gyártása és támogatása, a kortárs zeneművek támogatása, az Archívum kezelése és gyarapítása révén – a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap (a továbbiakban: MTVA vagy Alap) is tevékenyen részt vesz a közszolgálati célok megvalósításában, sőt, az integráló szerepet betöltő, az anyagi és egyéb erőforrásokkal rendelkező MTVA tekinthető a közmédia gyártóbázisának. A szakmai és a tágabb közvéleményben kezdetektől fogva vita tárgyát képezte az „ötös fogat” létjogosultsága, konkrétan az, hogy az MTVA mellett szükség van-e a megrendelői és programtervezői feladatokat ellátó, külön-külön azonban immár csak brandként létező intézmények fenntartására. Végül az integrációerősítési, gazdaságossági és (költség)hatékonysági szempontok erősebbnek bizonyultak, és a döntéshozók az Mttv. 2014. évi CVII. törvénnyel történő módosítása keretében egyesítették a négy önálló gazdasági társaságot. Ennek eredményeként 2015. július 1-jétől a Duna Televízió Nonprofit Zrt.-vel beolvadás útján egyesül a másik három Zrt., és Duna Médiaszolgáltató Nonprofit Zrt. elnevezéssel egyedüli közszolgálati médiaszolgáltatóként folytatja tevékenységét.¹⁰ A szervezeti változásnak az MTVA és a közszolgálati médiaszolgáltató közötti együttműködésnél, szerződéses kapcsolatánál van jelentősége.

Végül a tanulmány egésze szempontjából figyelmet érdemel a közszolgálati médiaszolgáltatás egyes szereplőinek, különösen az MTVA-nak szerzői jogi értelemben differenciált státusza,

⁸ SARKADY Ildikó: A médiajog szerzői jogi megközelítése. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2011/6. 63.

⁹ Tágabb értelemben ez alatt értjük a tudományos kutatás és a művészeti alkotás szabadságát éppúgy, mint a művelődéshez való jogot. (Magyarország Alaptörvénye X–XI. cikk.)

¹⁰ Meg kell jegyezni, hogy az átalakulás kizárólag a szervezetek számában, illetve elnevezésében eredményez változásokat, az ennek eredményeképpen létrejövő új Zrt. valamennyi, a korábbi négy közszolgálati médiaszolgáltató számára az Mttv. által előírt közszolgálati feladatot egyedül fogja ellátni. A tanulmány és jelen Beharangozó készítésének és megjelenésének időpontjára tekintettel a szövegben a Zrt.-k említésénél a 2015. június 30-áig fennálló időállapotot tükröző többes szám („közszolgálati médiaszolgáltatók”) szerepel, ami azonban – a közszolgálati feladatok bővítése és szűkítése hiányában – érdemben nem befolyásolja a szöveget.

többes megjelenési formája. Az Alap egyfelől lehet szomszédos jogi jogosult,¹¹ védjegyjogosult,¹² továbbá származékos módon rendelkezhet a legkülönfélébb szerzői részjogosultságokkal,¹³ másfelől pedig – szolgáltatói minőségénél fogva – a művek és kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználójaként is jelen van a médiatartalmak¹⁴ előállítására és közönséghez történő eljuttatására folyamatában.

2. A szerzői mű és a médiaszolgáltatás a szerzői jog alapfogalmai tükrében¹⁵

2.1. Szerzői jogi védelmet élvező alkotások a közszolgálati médiaszolgáltatásban

Szerzői jogi védelem az alkotásokat *ex lege* a keletkezésükkel fogva, külön regisztráció vagy nyilvántartásba vétel nélkül illeti meg, amennyiben megfelelnek az Szjt. 1. § (1) és (3) bekezdésében meghatározott konjunktív feltételeknek. Ezek bővebben kibontva a következők:

2.1.1. Irodalmi, tudományos, művészeti alkotás

Egy adott médiatartalomról annak eldöntése, hogy az irodalom, tudomány vagy művészet területére tartozik-e, viszonylag egyszerű kérdés; e feltétel tág értelmezéséhez az Szjt. 1. § (2) bekezdésének példálózó felsorolása is támpontot nyújt.

2.1.2. Egyéni-eredeti jelleg

A szerző tevékenységéből fakadó – azaz szubjektíve eredeti, nem mástól származó – egyéni-eredeti jelleg megléte vagy hiánya korántsem mindig egyértelmű, különös tekintettel arra, hogy az alkotások tartalmának, műfaji sajátosságainak függvényében esetenként máshol húzódik meg a határ egy (akár funkcionális vagy megrendelésre készülő) alkotás adott szakma, illetve művészeti ág számára nyilvánvaló, közhelyszerű megformálása, esetleg meglévő mű lemásolása – vagy ellenkezőleg: egyéni (a szerző személyiségét a szabad döntésén alapuló, kreatív megoldásban hordozó) és eredeti (újszerű, más műtől megkülönböztethető) kivitelezése között. A médiaszol-

¹¹ Ezek közül a filmelőállítói és a hangfelvétel-előállítói státusz áll meg leginkább, a rádió- és televíziószervezeti státusz a médiaszolgáltató társaságok „privilegiuma”.

¹² L. a védjegyekről és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.) 9. §-át.

¹³ Pl. munkáltatóként (Szjt. 30. §).

¹⁴ Mttv. 203. § 42. Médiatartalom: valamennyi, médiaszolgáltatás során, valamint sajtótermék által kínált tartalom.

¹⁵ A tanulmányban elemzett tárgykörök: a védelem tárgya, az egyéni-eredeti jelleg, védelmi idő, személyhez fűződő és vagyoni jogok, szabad felhasználási esetkörök, felhasználási szerződések.

gáltásban alapvetően nem is egy-egy műsorszám, hanem a televíziós műsorformátumok kapcsán vetődik fel élesen az egyéni-eredeti jelleg; az ezzel kapcsolatos kételyeket a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) szakvéleményei hivatottak eloszlatni.¹⁶

2.1.3. Formába öntöttség, megjelenítés

Az Sztj.-ben használt „alkotás” fogalom magában hordozza, hogy bár (az irodalmi, tudományos, művészeti terület körébe tartozás mellett) a szerzői jogi védelem egyetlen jogszabályi feltétele az egyéni-eredeti jelleg, ez nem jelenti, hogy ne lenne szükség az egyéni gondolat minimális megformálására. Az Sztj. ezzel kapcsolatban nem támaszt több feltételt: az alkotás bármilyen formában megjelenhet; ezt tükrözi a leggyakoribb műtípusok deklaráltnak nem taxatív felsorolása.¹⁷

Az egyéni gondolat valamilyen formában történő kifejeződése azonban nem feltétlenül kell hogy befejezett vagy önállóan hasznosítható legyen ahhoz, hogy szerzői jogi védelemben részesüljön. A „rész-műveknek” különös jelentőségük van a filmgyártás egyes szakaszaiban, így önálló szerzői jogi védelmet élvezhet pl. a filmvázlat, filmnovella, forgatókönyv.¹⁸ Az Sztj. ugyan egyedül a forgatókönyvírókat nevesíti a felsoroltak közül, de amennyiben a rész-alkotások szerzője a forgatókönyvírótól különböző személy, az egyéni, eredeti jelleget mutató filmvázlat vagy filmnovella önálló alkotásnak, alkotója pedig önálló engedélyezési joggal, illetve díjigénnyel rendelkező filmszerzőnek minősül.

2.1.4. Esztétikai érték

A korábbi bírói gyakorlatot¹⁹ és egyöntetű szakmai álláspontot megerősítve a hatályos Sztj. már szövegszerűen is tartalmazza, hogy „a (szerzői jogi) védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől”.²⁰ A technológia fejlődésével e rendelkezés jelentősége egyre nő, hiszen egyértelművé teszi, hogy bárki által, bármely eszközzel (akár kézi kamerával, sőt telefonnal) készített alkotások az azt létrehozó személy és a mű viszonyának minőségéből – egyéni, eredeti jellegéből – adódóan szerzői jogi védelmet élvezhetnek: a közszolgálati médiaszolgáltatásban esetleg megjelenő ilyen tartalmakat (például internetről letöltött vagy nézők által beküldött felvételek) a már leírt vizsgálati

¹⁶ Bővebben lásd pl. az SZJSZT-24/08. számú szakvéleményében.

¹⁷ A műtípusok taxatív rögzítésével a jogalkotó indokolatlanul zárta volna ki az új technológiával, illetve azok eredményeként létrejött alkotásfajtákat az Sztj. 1. § (2) bekezdésében.

¹⁸ A nem befejezett alkotással („rész-mű”) nem tévesztendő össze a kész (és önmagában felhasználható) mű részlete: a médiaszolgáltatás során gyakori, hogy önálló műveket (filmalkotás, színházi vagy táncelőadás, kabaréjelenet, musical, szimfonikus mű stb.) nem teljes terjedelmükben közvetítenek, ismételnék.

¹⁹ BH 1980.332.: „szerzői jogi védelemben részesül minden olyan mű, amelynek formáján az alkotó szellemi tevékenységéből fakadó eredetiség jegyei felismerhetők, függetlenül attól, hogy az alkotás milyen esztétikai értékelést vált ki”.

²⁰ Sztj. 1. § (3) bekezdésének második mondata.

szempontok szerint kell beazonosítani, védelem alá eső szerzői mű (nem szabad) felhasználása esetén pedig a megfelelő úton gondoskodni az engedélykérésről és a díjfizetésről.

2.2. Szomszédos jogi védelmet élvező teljesítmények a közszolgálati médiaszolgáltatásban

A közszolgálati médiaszolgáltató, illetve az MTVA által előállított, szerkesztett és közzétett tartalom több, egymáshoz kapcsolódó vagy egymásra épülő alkotó folyamat (és/vagy teljesítmény) okán is részesülhet szerzői (és/vagy szomszédos) jogi védelemben (pl. egy színpadi előadás több sávon és többféle beállításban rögzített kép- és hanganyagának vágásával, szerkesztésével létrehozott filmalkotás szerzői jogi védelemben, az előadók, a filmelőállító, valamint a közvetítő televíziószervezet teljesítménye szomszédos jogi védelemben részesül).

A médiaszolgáltatásban megjelenő tartalmak egy része nem minősül szerzői műnek, de majdnem minden esetben párhuzamosan kapcsolódnak hozzá szomszédos jogi oltalmak: a televíziószervezetek műsoraikban természetesen audiovizuális jeleket közvetítenek, így az őket megillető védelem mellett valamely filmelőállító jogai is megjelennek;²¹ a rádiószervezetek műsora pedig értelemszerűen hangfelvételek sorozatából áll, következésképpen az audiovizuális tartalmak e vonatkozásban is szomszédos jogi oltalomban részesülnek.

2.3. A védelmi idő és a 2015-ben védett filmalkotások védelmi idejének meghatározása

A közszolgálati műsorszámok szerkesztése, filmalkotásokat rendszeresen ismétlő gyakorlata szempontjából lényeges áttekinteni, hogy jelenleg mely időpontokban készült filmalkotások védettek. A tanulmány az Szjt. védelmi idő számítására korábban hatályos rendelkezéseit, valamint azok módosító szabályait részletesen elemzi.

A még védelem alatt álló filmalkotások főszabályként csak engedély és díjfizetés ellenében használhatók fel, ellentétben a közkinccsé vált mozgóképekkel – kivéve természetesen a szabad felhasználás eseteit, valamint az alábbiakat:

- 1999. szeptember 1. óta általában számolni kell az ezen időpont után nyilvánosságra hozott hátrahagyott művek speciális – szomszédos jogi jellegű, de a vagyoni jogok teljességét biztosító (bármely felhasználás engedélyezésére és díjigényre kiterjedő) –, 25 éves védelmével (*editio princeps*). Ez az új védelem a filmalkotásokkal kapcsolatban – tekintettel előállításuk nagy költségigényére – nem valószínű, hogy gyakorlati jelentőséggel bírna.
- A filmelőállítókat megillető – szintén az 1999. szeptember 1-jei hatálybalépéstől érvényesülő – szomszédos jogi védelem 50 éves időtartamánál érdekes helyzetet teremthet a

²¹ Az audiovizuális médiaszolgáltatásban talán csak az adásszünetet, illetve műszaki hibát stb. jelölő táblák kettszomszédos jogi védelme lehet kérdéses – bár a filmelőállító definíciója alapján még e tartalmak védettsége mellett is lehetne érvelni.

jogutód és a vagyoni jogokat megfelelően átruházó szerződés nélkül megszűnő előál-
lított illető jogok sorsa. A leglogikusabb válasz, hogy e jogok alanytalanná válásával a
– szerzői jogi védelem szintjét el nem érő – filmek így akár a védelmi idő letelte előtt is
szabadon felhasználhatóvá válnak.

2.4. Személyhez fűződő jogok

Az Sztj. hatálya alá tartozó szerzői művekre a törvény valamennyi rendelkezése kiterjed a ki-
fejezeten a kapcsolódó jogi teljesítményekre vonatkozó szabályok kivételével.²² Ez alapján a
szerzőket az Sztj. II. fejezetében meghatározott személyhez fűződő és a III. fejezetében szabá-
lyozott – nem taxatív felsorolt, hanem a mű bármely felhasználására és annak engedélyezésére
kiterjedő – vagyoni jogok illetik meg. A rádió- és televíziós szervezeteket mint szomszédos jogi
jogosultakat kizárólag az Sztj.-ben kifejezeten rájuk is alkalmazandóként nevesített személy-
hez fűződő és vagyoni jogok illetik meg. E helyütt is a médiaszolgáltatásban felhasznált tartal-
mak szempontjából mutatjuk be az egyes személyhez fűződő jogokat.

2.4.1. A mű nyilvánosságra hozatala

A szerző joga eldönteni, hogy művét titokban tartja vagy nyilvánosságra hozza (azaz harma-
dik személyek számára megismerhetővé teszi),²³ illetve mikor hozza nyilvánosságra.²⁴ A nyilván-
osságra hozatalhoz az alkotó gyakran a műre vonatkozó felhasználási szerződéssel egyidejűleg,
annak részeként járul hozzá. Más esetekben azonban – különösen, amikor nem az alkotótevé-
kenység a szerző megélhetési forrása – a szerző maga teszi hozzáférhetővé a művét. A nyilvános-
ságra hozatalra adott engedély egyebekben önállóan, a szerző egyoldalú nyilatkozatával és for-
mai kötöttség nélkül – tehát a felhasználási szerződésekkel ellentétben akár szóban vagy ráutaló
magatartással is – megadható. A munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létreho-
zott mű munkáltatónak történő átadása a nyilvánosságra hozatalhoz történő hozzájárulásnak
minősül²⁵ – ez a speciális szabály a közmédia belső gyártásban készülő műsorainál nagy szám-
ban érvényesült és érvényesül.²⁶

A közszolgálati média egyes műsorszámai (különösen magazinműsorok, kulturális műso-
rok, a kortárs zenét bemutató műsorszámok) többször nyújtanak felületet – és egyben ismert-

²² Az Sztj. XI. és XI/A. fejezetét tartalmazó Harmadik rész.

²³ A nyilvánosság itt nem azonos a nyilvános előadásnál – az Sztj. 24. § (3) bekezdésében – írt definícióval, ha-
nem köznap értelemben, a szerzőtől különböző (harmadik) személyek számára történő megismerhetővé tételt jelenti.

²⁴ Sztj. 10. § (1) bekezdése.

²⁵ Sztj. 30. § (5) bekezdése.

²⁶ Az Sztj. 65. § (5) bekezdése értelmében „a filmalkotásokra nem alkalmazhatók a munkaviszonyból folyó
kötelesség teljesítéséként megalkotott művekre vonatkozó általános szabályok (30. §)”. A filmalkotásnak nem minő-
sülő audiovizuális alkotások, hangfelvételek, illetve egyéb, a médiaszolgáltatásban felhasznált szerzői művek esetén
azonban továbbra is érvényesül az a főszabály, hogy a munkaköri kötelezettség körében létrehozott alkotás jogai
annak átadásával a munkáltatóra szállnak át.

séget – a meghívott szerzők számára: kortárs művészek nem egy esetben itt mutatják be új irodalmi és zeneműveiket, akár képzőművészeti alkotásukat, vagy számolnak be a már megkezdett alkotómunkáról. Mindez a mű készültségi fokától, a bemutatás terjedelmétől és szándékától függően akár az alkotás nyilvánosságra hozatalának is minősülhet.

Bár az Sztj. nem rendezi ezt a kérdést, de – amellett, hogy a filmelőállító felléphet a szerző személyhez fűződő jogainak megsértése esetén – semmi nem zárja ki, hogy a felek a megfilmesítési szerződésben aprólékosan meghatározzák az alapul szolgáló mű(vek) nyilvánosságra hozatalával kapcsolatos részletszabályokat. E ponton említést érdemel a filmalkotás befejezettségénél ismert „utolsó vágás joga”: ez ugyan leginkább a mű integritásához kapcsolható korlát, de ide is köthető, hiszen az – ellenkező kikötés hiányában a rendező által képviselt – szerzők és az előállító által meghatározott végleges filmváltozat az, amelyet a filmelőállító nyilvánosságra hoz. Másként fogalmazva, amennyiben a szerzők valami miatt nem érzik teljesnek, lezártnak az alkotást, az előállítónak nincs joga ezzel ellentétesen dönteni és nyilvánosságra hozni a művet, és viszont.

2.4.2. *A mű visszavonása*

Művet visszavonni csak alapos okból, írásban, abszolút jelleggel (valamennyi felhasználóval szemben), a jövőre nézve, a nyilatkozat időpontjáig felmerült kár megtérítése mellett lehetséges, és még az így megtett visszavonó nyilatkozat sem érinti a munkáltató jogát a mű felhasználására, továbbá nem akadályozza a vagyoni jogok átruházása esetén a jogszerzőt az átruházott vagyoni jogokon alapuló felhasználásban.²⁷ A közmédiában a mű visszavonásával nemigen találkozunk: a médiatartalmak (fotók, rádiós és televíziós műsorszámok, esetleg szerzői jogi védelem szintjét is elérő interjúk, szöveges beszámolók stb.) jelentős részét munkaköri feladataikat ellátva hozzák létre az alkotók; emellett a filmalkotásokra vonatkozó jogok megfilmesítési szerződés alapján (a vagyoni jogok átruházásával) szállnak át. A szolgálati mű munkáltató által történő, illetve az átruházott vagyoni jogok filmelőállító általi akadálytalan felhasználása a visszavonás jogának már említett két korlátja, ezért a médiaszolgáltatásban felhasználásra kerülő tartalmaknál tipikusan nem kell számolni a további felhasználás visszavonásával.

2.4.3. *Névjog és a szerzői minőség elismerése*

A szerzőt megilleti a jog, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen – a közlemény terjedelmétől és jellegétől függően – szerzőként feltüntessék, valamint hogy e minőségét senki se vonja kétségbe.²⁸ Korlátja, hogy a szerző e jogát „a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon” gyakorolhatja. Az Sztj. ezen általános kötelezettséget néhány esetben kifejezetten is előírja: a szerzőt (a felhasználás jellegétől függően, ahhoz igazodó módon) a mű részletének

²⁷ Sztj. 11. §.

²⁸ Sztj. 12. §.

átvétele, idézése vagy ismertetése esetén is meg kell jelölni; az át- vagy feldolgozáson, illetve a fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni.

A szomszédos jogi jogosultak csaknem mindegyikét megilleti neve (előadók együttese esetén az együttes, vezetője és főbb közreműködői neve) feltüntetésének joga.²⁹ A csak szomszédos jogi védelmet élvező – tehát a szerzői jogi védelemhez szükséges egyéni-eredetiség kritériumának meg nem felelő – film előállítójának bár nincs a törvényen alapuló joga neve feltüntetésére, de miután a filmalkotások szerzőinek nevét fel kell tüntetni a művön, az audiovizuális média-szolgáltatás gyakorlatában az egyéni-eredeti jelleg vizsgálata nélkül – a felhasználás típusához igazodó módon – szokásosan feltüntetik mind az előállító, mind egyes (szerzőnek nem minősülő) közreműködők nevét is a film stáblistáján.

Többszerzős művek (így a tipikus médiatartalmak, mint filmalkotások, hangjátékok és más hangfelvételek stb.) esetén a névjog természetesen minden alkotót, így az audio- vagy audiovizuális tartalomtól függetlenül létrejött, benne felhasznált művek szerzőit (az alapul szolgáló mű írója, nem az adott film- vagy hangfelvétel céljára írt zene szerzője, szövegírója, egyéni-eredeti jelmez tervezője) is megilleti. A tartalmak valamennyi felhasználásakor: a műsorszám közvetítésekor, esetleg (pl. fesztiválokon) nyilvános előadásakor, adathordozón kiadásakor stb. valamennyi szerző nevét és alkotói minőségét olvashatóan fel kell tüntetni, emellett bármely, a műre vonatkozó közleményen (pl. ajánló, műsorújság, hirdetés a közmédiá weboldalain, illetve plakátokon) a közlemény által engedett terjedelemben jelenhet meg az alkotók neve.³⁰

A hangfelvételek, illetve filmalkotások közvetítésekor (utóbbiak nyilvános előadásakor) a szerzők nevének és alkotói minőségüknek elhangzására, illetve stáblistán feltüntetésére kialakult szokás meglehetősen egyértelmű; a közleményekben (műsorújság, plakát stb.) történő megjelenés jellege pedig pontos határt szab a szerzők, szomszédos jogi jogosultak és esetleg más közreműködők nevének feltüntetésére, így a gyakorlatban ebből ritkán származik jogvita.

2.4.4. A mű egységének védelme

A szerzői alkotás integritásához, sérthetetlenségéhez fűződő jog alapján a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.³¹ A filmalkotások integritásához kapcsolódik az utolsó vágás (*final cut*) már említett joga, amely szerint a mű végleges változatát a (rendező által képviselt) szerzők és az

²⁹ Sztj. 75. § (1) bekezdése, 79. § és 81. §.

³⁰ Az egyes alkotók névjogával kapcsolatban a mindennapi élet (és a bírói gyakorlat) egyfajta prioritást is kialakított: például filmalkotások esetén a plakátokon elsősorban a rendező, forgatókönyvíró, zeneszerző, főszereplők neve szerepel.

³¹ Sztj. 13. §.

előállító együttesen fogadják el.³² Egy filmnek több végleges változata is lehet,³³ amelynek elfogadására ugyanúgy e felek együttesen jogosultak.

A szabály értelmében a végleges változatot egyrészt egyik fél, tehát akár a szerzők sem változtathatják meg egyoldalúan, másrészt az így befejezett film bármilyen megváltoztatásához a szerzők (rendező) és az előállító engedélye szükséges. A filmalkotás e szabályokba ütköző – akár a felek, akár harmadik személy általi – megváltoztatása az integritás jogának megsértését jelenti.

A mű integritásához való jog törvény általi korlátozására példa a munkaviszonyban vagy más hasonló jogviszonyban létrehozott mű munkáltató általi egyoldalú megváltoztatásának megengedése, amellyel párhuzamosan a szerzőt a jog csupán neve mellőzése jogára szorítja. Tekintettel arra, hogy a filmalkotásokra nem alkalmazhatók a munkaviszonyból folyó kötelesség teljesítéseként megalkotott művekre vonatkozó általános szabályok,³⁴ sem ez, sem a szolgálati művekre irányadó, a munkavállaló szerző nyilvánosságra hozattal, illetve a mű visszavonásával kapcsolatos jogait szabályozó rendelkezések nem érvényesülnek,³⁵ kivéve az 1999. szeptember 1-je előtt megkötött felhasználási szerződés alapján történő felhasználások, gyakorolt jogok esetén. Az Sztj.-ből eredő ezen változást a gyakorlat természetesen megfelelő tartalmú megfilmesítési szerződéssel kezeli, életszerűen érvényesítve a filmelőállító üzleti érdekeit is. A médiaszolgáltatásban felhasznált egyéb (filmalkotásnak nem minősülő) szolgálati művek esetén természetesen érvényesül az integritás jogának törvényi korlátozása: a munkáltató a felhasználás céljának megfelelően módosíthatja a számára átadott alkotást.

Speciális, a szerzői jog és a média jog közös metszetében jelentkező polémia a médiatartalmak közvetítésével összefüggésben, hogy a műsorszám reklámmal, illetve más kereskedelmi közleménnyel történő megszakításával (de akár egyes részei közötti közvetítésével) sérül-e a szerzői alkotások (filmek, színdarabok, zeneművek, hangjátékok stb.) integritásához való jog. A mű reklámokkal való megtörése kétségtelenül módosíthatja annak hatását, nem megfelelő helyen való megszakítása (és ezzel egy adott rész kiemelése a környezetéből) akár az alkotás torzításához is vezethet: jogvita esetén nagy valószínűséggel a bíróság is megállapítaná a jogsértés tényét (bár egy ilyen vitának a tartalomvásárlás és -értékesítés üzleti hátterére, illetve a szokásokra való tekintettel kicsi az esélye). Az általános szakmai állásponton túl többen kiemelik, hogy az alkotások reklámmal való megszakítása nem annyira a szerzők, mint a nézők jogait sértik, amelyet viszont ellensúlyoz az, hogy a reklámokból befolyó bevételnek köszönhetően nem, vagy csak kevesebb előfizetési díjat kell fizetniük. E problémát ugyan meg nem oldják, de legalább keretek közé szorítják a reklámok gyakoriságára vonatkozó magyar és uniós³⁶ jogszabályok.

³² Sztj. 65. § (1) bekezdése.

³³ Pl. egyes országokban forgalmazott filmváltozatok a cenzurális törvények miatt vagy a több befejezést lehetővé tévő „interaktív mozi” esetén (A szerző jogi törvény magyarázata, 340.).

³⁴ Sztj. 65. § (5) bekezdése.

³⁵ Sztj. 30. § (5) bekezdése.

³⁶ Az Európai Parlament és Tanács audiovizuális szolgáltatásokról szóló 2010/13/EU irányelve (2010. március 10.) többek között rugalmasabb reklámelhelyezési szabályokat biztosít a televíziószervezetek számára, de „azzal a megkötéssel, hogy a reklám nem bonthatja meg indokolatlanul a műsorszámok egységét”.

2.5. Vagyoni jogok

A vagyoni jogok főszabályként ugyanúgy elidegeníthetetlenek, mint a személyhez fűződő jogok.³⁷ A jogalkotó ugyanakkor a vagyoni jogok átruházásának, átszállásának, a róluk való lemondásnak a tilalmát a szerzői művek forgalmához fűződő praktikus társadalmi érdeket szem előtt tartva – meghatározott kivételekkel – áttörte. A jogalkotó a főszabállyal ellentétben, a törvényben kifejezetten meghatározott alábbi esetekben teszi lehetővé a vagyoni jogok élők közti átruházását, átszállását:

- egyes vagyoni jogok gyakorlására (kifejezett rendelkezés esetén továbbengedélyezésére) jogosító felhasználási szerződéssel;
- kivételként, kizárólag a törvényben meghatározott esetekben és feltételekkel jogátzállással, illetve jogáttruházással. *Ex lege* jogátzállásról rendelkezik a törvény együttesen létrehozott mű és munkaviszonyban alkotott mű³⁸ esetén; emellett a felek szabad döntésétől függően, jogáttruházási szerződéssel teszik lehetővé egyes műtípusok vagyoni jogainak teljes átadását (ilyen a szoftver, a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis, a reklámozás céljára megrendelt mű és a filmalkotás).

Egyes műtípusoknál, mint pl. a médiaszolgáltatásban meghatározó filmalkotás esetében tehát nem csupán átruházható a vagyoni jogok teljessége, de ez a – diszpozitív, a felek eltérő megegyezését amúgy megengedő – főszabály.

Kiemelendő, hogy a kapcsolódó jogi teljesítményekre – így az előadóművészek, hangfelvétel-előállítók, filmelőállítók jogaira – e rendelkezések nem irányadóak, azok teljes egészében átruházhatók.

2.6. A szabad felhasználási esetekörök lehetőségei és előfordulásuk a médiaszolgáltatásban

A szabad felhasználás, pontosabban a szabad felhasználási esetekörök a közszolgálati médiaszolgáltatásban is jelen vannak, ennek jellegéből, természetéből fakadóan. A médiaszolgáltatás – éppen a nyilvánossághoz közvetítés okán – szerzői jogi értelemben véve bár főszabályként olyan felhasználási cselekmény, amely feltételezi a művek engedélyhez kötött, felhasználási szerződésekre épülő felhasználását a gyártástól (megfilmesítéstől) a nyilvánossághoz közvetítésen át az egyéb „másodlagos” felhasználási formákig,³⁹ az Szt. mégis több olyan szabad felhasználási esetet is rögzít, amely éppen a médiaszolgáltatás tájékoztató jellegéhez kapcsolódóan helyezi az ehhez fűződő közérdeket a szerző vagyoni jogai elé. Másfelől, a közszolgálati médiavagyon

³⁷ A szerzői jog egységes szemléletét jól érzékelteti, hogy a jogalkotó az erre vonatkozó alapvető szabályokat egy helyen (az Szt. 9. §-ában) rögzítette, nem külön a személyhez fűződő és a vagyoni jogokra vonatkozó fejezetekben.

³⁸ A munkáltatóra a munkaköri kötelezettség keretében alkotott műre vonatkozó vagyoni jogok az átadással szállnak át. Ez részben a szerző személyhez fűződő jogait is érinti; az egyes felhasználások engedélyezésére nem marad joga, díjigénye azonban fennáll a munkáltató nem saját felhasználása („megfelelő mértékű díjazás”), valamint a kötelező közös jogkezelés körébe tartozó felhasználások után.

³⁹ Pl. DVD-hordozón történő értékesítés vagy fesztiválokon való bemutatás.

olyan műveket és egyéb szerzői jogi szempontból releváns elemeket tartalmaz, amelyek felhasználása az MTVA (vagy jogelődjei) megszerzésén alapulnak. A jogtulajdonosi pozíció eleve feleslegessé teszi a szabad felhasználást, ami alatt olyan felhasználási módokat kell érteni, amelyeknél nincs szükség a szerző hozzájárulására. Kétségtelen tény az is, hogy mindmáig sem a jogirodalom, sem a bírói gyakorlat nem szentelt kiemelt figyelmet ennek a témakörnek, vagyis nem születtek kifejezetten a médiaszolgáltatás és a szabad felhasználás esetleges konfliktusát rendező ítéletek, SZJSZT-szakvélemények. Itt és most csak két, a médiaszolgáltatásban leginkább problémás és vitát generáló szabad felhasználási eseteket emelünk ki.

2.6.1. Idézés

Az idézés mű részletének szabad átemelése – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző megnevezésével.⁴⁰ Főszabály szerint idézni bármely műből lehet, kivéve a képző-, fotó- és iparművészeti alkotásokat. Filmalkotások készítése során gyakran visszatérő kérdés, hogy más filmből hány perc részletet lehet szabadon felhasználni, beemelni az új műbe. Erre a kérdésre nem lehet általános zsinórmértékkel szolgálni. Leginkább a forrásmű és az idézet, illetve az új mű és az idézet hosszát, egymáshoz viszonyított arányát kell vizsgálni. Filmek esetében a gyakorlat általában az, hogy egy 90-100 perces filmalkotásból, műsorból maximum 1,5-2 percet lehet szabadon felhasználni, vagyis idézni a törvényi rendelkezések betartásával. Filmből történő idézés esetén különösen fontos, hogy a néző képes legyen megállapítani, hogy mely részletek származnak az eredeti műből, vagyis hogy a bevágott anyag elkülöníthető legyen az átvevő műtől.⁴¹

2.6.2. Díszlet szabad felhasználása

A képző-, ipar- és fotóművészeti alkotások alkalmasszerűen vagy díszletként történő szabad felhasználását⁴² a régi Sztj. is lehetővé tette a televíziós médiaszolgáltatásban. A hatályos törvényi rendelkezés⁴³ az alkalmasszerű felhasználás lehetőségét kivette e körből, mivel e kitétel a korábbiakban nagyon gyakran a joggal való visszaélésre adott lehetőséget, és a képző-, illetve iparművészeti alkotások szerzőinek jogos igényét a médiaszolgáltatásban lényegében kiiktatta. Az alkalmasszerűség ebben az összefüggésben azt jelenti, hogy az adott képzőművészeti alkotás felhasználása az adásban inkább csak villanásszerű, és minden esetben járulékos, kiegészítő jellegű, esetleg mint kellék szerepel csupán, tehát az adásnak még részben sem célja a képzőművé-

⁴⁰ Sztj. 35. § (1) bekezdése.

⁴¹ Bővebben lásd az SZJSZT-07/96. számú szakvéleményében.

⁴² Érintőlegesen idekapcsolódnak az Sztj. 68. §-ában szabályozott, a képzőművészeti, fotóművészeti, iparművészeti és ipari tervezőművészeti alkotásokhoz kapcsolódó további szabad felhasználási esetkörök.

⁴³ Sztj. 36. § (3) bek.: „Az audiovizuális médiaszolgáltatásban bármely képzőművészeti, fotóművészeti, építészeti, iparművészeti vagy ipari tervezőművészeti alkotás díszletként szabadon felhasználható. Ilyen felhasználás esetén a szerző nevének feltüntetése sem kötelező.”

szeti stb. mű bemutatása.⁴⁴ Ennek ellenére a gyakorlat azt mutatta, hogy a jogszabályhely értelmezése a televíziószervezeteknek mint felhasználóknak kedvezett, és segítette az engedélyezés és a díjfizetés kötelezettsége alól felmentést adni. Ez a helyzet az Sztj. 1999. szeptember 1-jei hatálybalépésétől már nem áll fenn.

A díszlet és jelmez céljára készült műveknek kifejezetten az audiovizuális médiaszolgáltatásban való felhasználása ugyanakkor már túlmutat a szimpla díszletfunkción, ezért ehhez már a szerző engedélye és nevének feltüntetése szükséges.⁴⁵

2.7. A felhasználási szerződések a médiaszolgáltatás gyakorlatában

A közszolgálati médiaszolgáltatásban a felhasználási szerződések két nagy csoportját különböztetjük meg a tanulmányban:

- azok a felhasználási szerződések, amelyeket a médiatartalom létrehozása érdekében (az alkotás vagy teljesítmény jellegéből vagy a felhasználás módjából következően) közvetlenül a szerzővel (illetve szerzői jogutóddal, meghatalmazottal, ügynökséggel stb.) kell megkötni,
- azok a megállapodások, amelyek a közszolgálati médiaszolgáltatások közönséghez történő eljuttatását szolgálják, illetve amelyekben az MTVA a közszolgálati médiavagyon elemeinek felhasználását engedélyezi.

2.7.1. A médiatartalom előállításához szükséges felhasználási szerződések

A médiaszolgáltató a tartalom előállításához vagy saját maga által létrehozott szerzői műveket és szomszédos jogi teljesítményeket használ, vagy felhasználási szerződéssel szerzi meg a szükséges mértékű felhasználási jogokat, illetve – az Sztj.-ben megengedett esetekben – a vagyoni jogok összességét is. A szerződő partner szinte minden esetben a médiaszolgáltató által megszerezni kívánt jogokkal rendelkező szerző, szomszédos jogi jogosult, azok jogutódja, képviselője. A felhasználási szerződések valamennyi paraméterét az határozza meg, hogy tárgyat milyen (pl. lineáris vagy lekérhető, rádiós vagy televíziós) médiaszolgáltatásra, a műsorba hány-szor, milyen módon beépítve kívánja a médiaszolgáltató felhasználni, és a jogtulajdonossal milyen jogdíjmértékben tud megállapodni.

A felhasználási szerződésekben a médiaszolgáltató többnyire a fő tevékenységéhez, a médiaszolgáltatáshoz szükséges felhasználási módra, azaz a nyilvánossághoz közvetítésre kér engedélyt. A közszolgálati médiaszolgáltatásban a nyilvánossághoz közvetítés néhány évtizeddel ezelőtt a földfelszíni, majd műholdas sugárzást jelentette, és egyértelműen besorolható volt, hogy melyik csatornát milyen módon továbbítja a rádió-, illetve televíziószervezet. Tekintettel

⁴⁴ Pl. külföldi úti beszámoló során az előadó felmutatja a kamerának magyar írók külföldön megjelent könyveit, amelyeknek címlapját grafikusművész alkotta.

⁴⁵ Sztj. 36. § (4) bek.: „A díszlet és jelmez céljára készült műveknek az audiovizuális médiaszolgáltatásban való felhasználásához a szerző engedélye és nevének feltüntetése szükséges.”

arra, hogy a tervezett műsorstruktúrájának megfelelően az egyes műveket (pl. filmalkotást) csak egyik vagy másik csatornán kívánták nyilvánosságához közvetíteni, az erre engedélyt adó szerződésben a felhasználás módja és terjedelme ennek megfelelően, kifejezetten az adott csatornára figyelemmel került meghatározásra (gyakori volt a kizárólag földi vagy épp műholdas sugárzásra, korlátozott ismétlésszámmra történő jogvétele). Később megjelentek a kábeltelevízió-társaságok, majd a közvetítés újabb és újabb technológiai (így az IPTV vagy a műsorfolyamnak a webes felületen történő, egyidejű közvetítése, a *simulcasting*, valamint a weben önálló, lineáris műsorfolyam közvetítése, a *webcasting*).

Ma bármelyik közszolgálati csatornát gyakorlatilag bármely technológiával el lehet érni, így a tartalom előállításához megkötött szerződésekben szükségszerűen a bármely módon történő, lineáris⁴⁶ nyilvánosságához közvetítés kell hogy legyen a minimálisan engedélyezni kért felhasználási mód. Ez természetesen történhet az Szjt. 26. §-ában nevesített egyes közvetítési módok felsorolásával is, de a technológiásemleges kifejezés mindegyik egyidejű közvetítési módot – földfelszíni és műholdas sugárzás, vezeték vagy hasonló eszköz – takarja. Az ún. *on demand* felhasználás – nem lineáris nyilvánosságához közvetítés – kikötésére ritkábban kerül sor.

A felhasználás területének meghatározásakor is értelemszerűen annak a médiaszolgáltatásnak a – médiajogi értelemben vett – terjesztési területéhez kell igazodni, amelyben a szerződés tárgyát (film, zene, kabarészöveg stb.) fel kívánják használni. A közszolgálati csatornák jelenleg országos médiaszolgáltatások, így minimálisan Magyarország⁴⁷ területét kell kikötni a szerződésekben; kikötés és jogszabályi rendelkezés hiányában az Szjt. 44. § (4) bekezdése értelmében egyébként ez a kiegészítő szabály érvényesül. A műhold útján történő terjesztés miatt mindegyik médiaszolgáltatás fogható Európa országaiban is: tekintettel arra, hogy a jelet minden esetben Magyarország területéről továbbítják („lövik fel”) a műholdra, a kapcsolódó Műhold-irányelv alapján ez tekintendő a felhasználás helyének. A Duna World médiaszolgáltatás azonban Amerika, illetve Ausztrália egyes területein is fogható, így az e csatornán megjelenő mű tekintetében a sugárzással elért országok területére vonatkozóan is engedélyt kell kérni.⁴⁸

2.7.2. *A médiatartalom közönséghez történő eljuttatásához szükséges felhasználási szerződések*

Egy médiaszolgáltató nem rendelkezik a jeltovábbításhoz szükséges minden eszközzel és hálózattal, így műsora nyilvánosságához közvetítését, illetve továbbközvetítését műsorterjesztők

⁴⁶ A „lineáris” kifejezés a tartalom műsorfolyamba rendezettségét, valamint a médiaszolgáltató (és nem a néző, hallgató) által meghatározott egyetlen időpontban történő hozzáférhetőségét jelenti.

⁴⁷ A földfelszíni sugárzásra használt frekvenciák természetes tulajdonsága, hogy „nem állnak meg” az országhatárokon (és a frekvenciakiosztás minden állam saját joga, így ugyanazt a frekvenciát a szomszédban már más médiaszolgáltatásra vagy célra használják), ezért a szerzői jogi szerződések gyakorlatában elfogadott az ún. *overspill*, tehát a jelnek a frekvencia miatt a határokon való átlépése. (Az *overspill* miatt a közvetített műnek a határon túl megjelenését általában nem tekintik a felhasználási szerződés megszegésének, ezzel együtt célszerű ezt a szerződésben kifejezetten is rögzíteni.)

⁴⁸ A nagyobb területre közvetített médiaszolgáltatások esetén bevett gyakorlat a költségesebb területi korlát helyett az ún. nyelvi korlát kikötése.

végzik – vagy a tartalomszolgáltató megrendelésére, szerzői jogi felelősség nélkül, vagy önálló felhasználóként. A rádiós, illetve televíziós műsorfolyam nyilvánosságához közvetítése vagy továbbközvetítése eszközeit és a jogviszony egyéb elemeit a hírközlési jog és a médiajog is szabályozza. Olyannyira, hogy az ilyen tárgyú – a tartalomszolgáltató rádió-, illetve televíziós szervezet és a műsorterjesztő⁴⁹ között létrejövő – megállapodásoknak a hírközlési *terminus technicust* használva a „terjesztési” szerződés címet szokás adni.

A médiaszolgáltatás gyakorlatában ilyen néven említett szerződések vagy a műsorfolyam „elsődleges” (pl. sugárzás útján történő) vagy „másodlagos” (az Sztj. 28. § szerinti, az eredeti közvetítő szervezethez képest más személy által végzett, de az „elsődleges” közvetítéssel azonos időpontban történő, változatlan, csonkítatlan) továbbközvetítését jelentik.

Az „elsődleges” nyilvánosságához közvetítés célját szolgáló szerződések valójában nem felhasználási szerződések: ezekben a jeltovábbításhoz szükséges eszközökkel, hálózattal vagy szerződéses kapcsolattal nem rendelkező tartalomszolgáltatók a mindezzel rendelkező műsorterjesztőtől mint vállalkozótól rendelik meg az általuk előállított műsorjel meghatározott technológiával történő továbbítását. A „másodlagos” nyilvánosságához közvetítés esetén azonban a megállapodás a rádió-, illetve televíziós szervezet (mint jogtulajdonos) és a műsorterjesztő⁵⁰ (mint felhasználó) között jön létre (felelősségük, illetve a díjfizetési és adatszolgáltatási kötelezettség az adott továbbítási technológiára vonatkozó szerzői jogi rendelkezések szerint alakul).

Az Mttv. rendelkezései alapján az MTVA – a médiaszolgáltatók képviselőjében és javára eljárva – a saját költségvetése terhére köti meg a közszolgálati médiaszolgáltatók lineáris médiaszolgáltatásainak terjesztésére vonatkozó szerződéseket.

Nem a médiaszolgáltatás fő tevékenységéhez kapcsolódik, de a közszolgálati médiavagygon hasznosítása körében egyre gyakoribb az Archívumban őrzött film- és hangfelvételek kiadása. Az ezekre vonatkozó – harmadik félnek a mű többszörözésére, terjesztésére engedélyt adó – szerződésekben a terjesztés területének meghatározásakor figyelemmel kell lenni a jogkimerülés szabályára (azaz arra, hogy a többszörözött műpéldányok első átruházását követően az adott műpéldányra vonatkozóan elenyészik a szerzői jog – így az az Európai Gazdasági Térség bármely államában továbbértékesíthető). A film- és hangtrár mellett általános – az MTI hagyományain alapuló – a fotótárból történő értékesítés, és nem ritka a jelmezkiadás sem. Ezen felhasználások engedélyezésekor arra kell különös figyelemmel lenni, hogy a közszolgálati médiavagygonra vonatkozó elidegenítési tilalom miatt nem köthető olyan tág terjedelmű (több felhasználási módra kiterjedő kizárólagos, harmadik személynek átengedhető, időben és térben korlátlan stb.) felhasználási szerződés, amely ténylegesen a vagyonelem feletti rendelkezési jog megszűnését eredményezné.

⁴⁹ A műsorterjesztés és a digitális átállítás szabályairól szóló 2007. évi LXXIV. törvény (Dtv). 5. §-ában felsorolt értelmező rendelkezések között találjuk a műsorterjesztés technológiasemleges definíciója mellett a műsorterjesztő meghatározását. A Dtv. az utóbbi kategória bevezetésével hozott létre speciális szabályozási keretet a hírközlési szolgáltatókon belül a kifejezetten médiatartalmat továbbító hírközlési szolgáltatókra.

⁵⁰ A Dtv. 5. §-ában felsorolt értelmező rendelkezések között találjuk a műsorterjesztés technológiasemleges definíciója mellett a műsorterjesztő meghatározását. A Dtv. az utóbbi kategória bevezetésével hozott létre speciális szabályozási keretet a hírközlési szolgáltatókon belül a kifejezetten médiatartalmat továbbító hírközlési szolgáltatókra.

3. A közös jogkezelés keretében történő jogdíjfizetés típusai és formái

A közös jogkezelés médiaszolgáltatáson belüli kiemelt fontosságát és aktualitását jelzi az a tény is, hogy az audiovizuális média üzemszerű működésére, a felhasználás módjára, tömegességére tekintettel képtelenség lenne az egyedi engedélykérés és az engedélyezés. A közös jogkezelés pozíciói ezen a piacon még nem forognak veszélyben, ellenben a filmszerzők (illetve jogutódai) egy jól körülhatárolt köre részéről felmerülő nagyjogos igények komoly fejtörést okoznak a jogalkalmazóknak.

A közös jogkezelés egyik lehetséges fogalmi megközelítése a nagyjogos és a kisjogos engedélyezés elhatárolása. Az előbbinél a felhasználó minden esetben a szerzővel (jogutóddal) vagy ügynökségével köti meg a felhasználási szerződést, míg az utóbbinál a közös jogkezelő szervezet jogosult engedélyezni és szerződni. A kisjogos jelző a közös jogkezelés történetének kezdetén a beszedett jogdíjak mértékére utalt. Ma e fogalom (és párja) mind felhasználási módok, mind egyes műfajták, műtípusok kifejezője lehet.⁵¹

Részletesebben: kisjogos felhasználási módnak nevezünk minden olyan felhasználást, amikor a felhasználási engedélyt nem a szerzőtől, hanem a közös jogkezelőtől kell és lehet kérni, míg kisjogos műnek azokat az alkotásokat hívjuk, melyek egyes felhasználásaira (általában a nyilvános előadásra, hangfelvételen való többszörözésre) a közös jogkezelő szervezetektől lehet engedélyt kérni (pl. a nem színpadra szánt irodalmi és zeneművek). Nagyjogos felhasználási mód pedig minden olyan felhasználás, amikor a felhasználási engedélyt közvetlenül a szerzőtől (vagy jogutódjától) kell és lehet beszerezni, míg nagyjogos művek azok, melyek felhasználásaira közvetlenül a szerzőtől lehet és kell – főszabályként felhasználási szerződéssel – engedélyt kérni, például színpadra szánt irodalmi és zeneművek esetében. Az átdolgozásra a közös jogkezelés nem terjed ki, így arra mindig a szerző (vagy szerzői jogosult) egyedi engedélyre jogosít. A médiaszolgáltatás körében – akár egy új műsorszám gyártásánál, akár ismétlésénél – egyidejűleg tipikusan mindkét jogosítási forma szerepet kap.

A közös jogkezelés alapulhat törvényen (kötelező közös jogkezelés)⁵² és a jogosultak saját elhatározásán (önkéntes közös jogkezelés), azonban bármilyen alapon jön is létre, a közös jogkezelés mindig kiterjesztett hatályú. Kötelező közös jogkezelés esetén a jogosultaknak nincs módjuk arra, hogy kivonják jogaikat a közös rendszerből, míg a kiterjesztett hatályú kötelező vagy önkéntes közös jogkezelés esetén ez a lehetőség adott számukra. Amennyiben nem kötelező a közös jogkezelés, a jogosult – több mint három hónappal a naptári év vége előtt, a következő év első napjánál nem korábbi hatállyal az egyesületnek eljuttatott írásbeli nyilatkozattal – tiltakozhat művének vagy teljesítményének közös jogkezelése ellen, ergo kiléphet a rendszerből.

⁵¹ Utóbbi indoka az, hogy a közös jogkezelő szervezetek egyes felhasználási módokon belül nem minden típusú alkotás felhasználása esetén rendelkeznek engedélyezési joggal, így ez a kifejezés egyes műtípusokra (műfajtákra) is áterjedt.

⁵² Szjt. 87. § (3) bekezdése.

Erre nincs lehetősége a jogosultnak, ha a jogkezelés kötelező.⁵³ Ha az önkéntes közös jogkezelés körében történő engedélyezés ellen tiltakozik a jogosult, ez a jogkezelés egészéből való kilépést eredményezi, mivel nem lehet bizonyos alkotásokat benntartani, másokat pedig kivinni a közös jogkezelésből. Az ugyanis teljességgel ellehetetlenítené a közös jogkezelést, ha a tagok egyenként kizárhatnák műveiket, teljesítményeiket a közös jogkezelésből.⁵⁴

A (film)szerzők, a médiaszolgáltatók és a közös jogkezelők viszonyrendszerében egyaránt megtalálhatók a kötelező és az önkéntes közös jogkezelés esettípusai. Filmalkotásokkal és más audiovizuális művekkel kapcsolatban az alábbi esetekben rendelkezik vagy rendelkezhet a közös jogkezelő szervezet a szerzői vagyoni jogokkal:

- Kizárólag közös jogkezelés útján érvényesíthető kisjogos igények kapcsán, így például az ún. „üres-hordozó” díj,⁵⁵ a bérbeadással történő terjesztésért járó díj⁵⁶ és az egyidejű vezetékes továbbközvetítés díj (kábeltelevíziós díj) esetében.⁵⁷ Ezeknek a díjaknak a beszedését az irodalmi és zenei művekkel kapcsolatos szerzői jogok közös kezelését végző szervezet⁵⁸ végzi, és az általa képviselt jogosultak – zeneszerzők, szövegírók – javára maga osztja fel, míg a más közös jogkezelő szervezet által képviselt jogosultaknak járó díjrészt az érintett jogosultakat képviselő szervezetnek utalja át évente egyszer.⁵⁹
- Azon felhasználási módok esetében, melyekre vonatkozóan főszabályként – az Sztj. alapján – közös jogkezelő szervezet adja meg az engedélyt és szedi érte a díjat, de a jogosult előzetesen tiltakozhat művei vagy szomszédos jogi teljesítményei felhasználásának közös jogkezelés körében történő engedélyezése ellen, ilyen pl. a nyilvános előadás joga.⁶⁰
- A filmalkotások egyes (eredetileg nagyjogos) felhasználásához a jogosultak többségének elhatározása alapján szintén az – ez esetben önkéntes joggyakorlást folytató – közös jogkezelő szervezetnek⁶¹ kell díjat fizetni pl. egyes, az MTVA Archívumában gondozott filmalkotások nyilvánosságához közvetítése esetén azon filmszerzők javára, akikről a filmelőállító médiaszolgáltató – akár munkáltatóként, akár a korlátlan számú ismétlés megváltásával – nem szerezte meg a korlátlan számú nyilvánosságához közvetítés jogát.

⁵³ Sztj. 87. § (3) bekezdése.

⁵⁴ A 2003. évi CII. törvény 74–75. §-aihoz fűzött miniszteri indokolás szerint „a jogosultnak az Sztj. 91. §-ának (2) bekezdése alapján tett nyilatkozata nem tehet különbséget a közös jogkezelés alá tartozó azonos műfajú művek (teljesítmények) között, és egységesen csak a közös jogkezelés alá tartozó adott felhasználás egészére vonatkozhat. A legalább három hónappal előre, a következő év kezdetére való írásbeli bejelentés követelményét az indokolja, hogy a következő évi felhasználási szerződések előkészítése rendszerint a második félévben kezdődik meg, s a közös jogkezelő szervezetnek tudnia kell, mekkora repertoárral számolhat.”

⁵⁵ Sztj. 20. § (1), (2), (4), (5), (6) bekezdései.

⁵⁶ Sztj. 23. § (6) bekezdése.

⁵⁷ Sztj. 28. § (2)–(5) bekezdései.

⁵⁸ Ez az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület (ARTISJUS).

⁵⁹ A felosztás az „üres-hordozó” és a kábeltelevíziós díjnál az Sztj.-ben meghatározott százalékos arányban történik.

⁶⁰ Sztj. 25. § (1) bekezdése.

⁶¹ Ez a FilmJus Filmszerzők és Előállítók Szerzői Jogvédő Egyesülete (FilmJus).

Ezeket az esettípusokat a művek és más teljesítmények nyilvánosságához közvetítését jogosító éves díjszabások állapítják meg.⁶² E díjszabások alapvető fontosságú és megkerülhetetlen részei a közös jogkezelés hatályos jogi szabályozásának azáltal, hogy a miniszter jóváhagyásával a Hivatalos Értesítőben rögzítik az egyes tarifák mértékét és a felhasználás egyéb feltételeit. Mindez megteremti a díjszabások legitimitációját még akkor is, ha az MTVA-val a jogkezelők általánynál-fizetésen alapuló *külön megállapodásokat* kötnek.⁶³

A rádió- és televíziószervezetek mint szomszédos jogi jogosultak számára az Szjt. nem állapít meg közös jogkezelés alá tartozó díjigényeket. Ennek oka elsősorban az, hogy a médiaszolgáltatók kötött száma mindeddig az egyedi érvényesíthetőség határán belül maradt. Tény ugyanakkor, hogy a közös jogkezelés akár szóba jöhetne a műsoraik egyidejű nyilvánosságához (tovább)közvetítésénél, de ennek jogi és gyakorlati megvalósítása még várat magára. A rádió- és televíziószervezetek azonban a gyakorlatban – audiovizuális alkotás készítése vagy megrendelése, hangfelvétel gyártása esetén – értelemszerűen rendelkezhetnek filmelőállítói, illetve hangfelvétel-előállítói jogokkal is: így teljesítményükre tekintettel részesülnek a kötelező közös jogkezelés körébe tartozó ún. „üres-hordozó”, illetve kábeltelvíziós jogdíjból.

4. A közszolgálati médiaarchívum szerzői jogi sajátosságai

4.1. Szabályozási előzmények és értelmezések

2011 elején nagy hullámokat kavartak a Mttv.-nek az Archívumra és a NAVA-ra vonatkozó rendelkezései. Olyan értelmezések is napvilágot láttak, hogy a közszolgálati médiavagyonra és a közszolgálati médiaszolgáltatók archívumára vonatkozó szabályok⁶⁴ a jogosultak vagyoni jogainak normatív eszközökkel történő „államosítását” jelenthetik, amely azzal a veszéllyel fenyeget, hogy a művészek és más jogosultak az elismert jogoknak és jövedelmeknek csak töredékét kapják meg, vagy azokat akár el is veszíthetik. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH), a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH) és az érintett közös jogkezelő szervezetek (ARTISJUS, MAHASZ, EJI, FilmJus, HUNGART) között 2011 tavaszán lezajlott sikeres

⁶² Ilyen jogokat kezelő és érvényesítő közös jogkezelők: az ARTISJUS, a FilmJus, az Előadóművészi Jogvédő Iroda Egyesület (EJI), a Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége Közös Jogkezelő Egyesület (MAHASZ) és a HUNGART Vizuális Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület (HUNGART).

⁶³ A közmédia rendszerében – figyelemmel az Mttv. 100. § (6) bekezdésére, a (7) bekezdés első mondatára és a 203. § 33. pont utolsó fordulatára – az MTVA vállal kötelezettséget és felelősséget minden műfelhasználással kapcsolatos adatszolgáltatással, a jogdíjfizetéssel és a szerződés teljesítésével összefüggő ügyben. Ebből következően a művek, műsorok közszolgálati médiaszolgáltatásban történő nyilvánosságához közvetítése és a további ismétlések tárgyában 2011-től már az MTVA szerződött, illetve szerződik az érintett közös jogkezelő szervezetekkel (ARTISJUS, HUNGART, MAHASZ, EJI, FilmJus).

⁶⁴ A Közzszolgálati Közalapítvány, a Magyar Rádió Zrt., a Magyar Televízió Zrt., a Duna Televízió Zrt. és a Magyar Távirati Iroda Zrt. vagyona meghatározott körének a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap részére történő átadásáról szóló 109/2010. (X. 28.) számú Országgyűlési határozat (Vagyonátadó határozat), valamint az Mttv. 100. §-a és 203. §-ának 33. pontja.

egyeztetések nyomán a felek arra jutottak, hogy az Mttv. és az Szjt. egyes rendelkezései között észlelt esetleges ellentmondások többsége jogértelmezéssel tisztázható, míg az így nem rendezhető kérdéseket az Mttv. módosításával kell orvosolni. A jogértelmezést az Mttv. Kommentárjai⁶⁵ és az MTVA Archiválási Szabályzata tartalmazzák, míg a törvényi korrekcióra két lépcsőben került sor.⁶⁶

Az Mttv. 100. §-ának szabályrendszere azt a célt szolgálta, hogy az MTVA aggálymentesen, további külön engedély- és díjfizetési kötelezettség nélkül váljék jogosulttá az eredeti jogszerező közszolgálati médiaszolgáltatók számára nyilvánosságához közvetítésre átengedni a közszolgálati médiavagyonton fennálló felhasználási jogokat. A közszolgálati médiavagyonton fogalmi körébe csak a közszolgálati Zrt.-k által belső vagy külső gyártásban készült, valamint a korábban szerződés útján beszerzett filmalkotások és más audiovizuális művek – többnyire korlátozott – felhasználási jogai tartoznak bele; a nem megszerzett felhasználási jogok nem gyakorolhatók. Mindebből következően létezik az Archivumnak egy olyan halmaza, ahol minden jog az MTVA-nál van (ezek szabadon továbbadhatók, értékesíthetők harmadik személynek), és létezik egy olyan halmaz, amely nem adható át harmadik személynek, csak új felhasználási engedély birtokában.

Az alábbiakban ennek a rendkívül tág és szerteágazó témakörnek néhány érzékeny pontjáról készítünk „pillanatfelvételt”.

4.2. Az MTVA filmvagyona és annak gyűjtőköre

Az MTVA „filmvagyona” azonos a közszolgálati médiavagyonnal. E vagyontömeg gyűjtőkörét is a törvényi definíció határozza meg.⁶⁷ Eszerint:

- a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k által az Mttv. hatálybalépése előtt (adott esetben ezt követően) bármilyen jogcímen megszerzett művek, műsorok, illetve az ezeken fennálló vagyoni vagy felhasználási jogok,
- az MTVA által az Mttv. hatálybalépését követően bármilyen jogcímen megszerzett művek, műsorok, illetve az ezeken fennálló vagyoni vagy felhasználási jogok.

A fentiekből az is következik, hogy az Mttv. hatálybalépése előtt, illetve az MTVA megalakulása előtt gyártott művek, műsorok online felhasználásának joga abban az esetben szállt át az MTVA-ra, ha ezekkel a jogokkal már a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k is rendelkeztek. A Zrt.-k pedig – szomszédos jogi jogosultként – az általuk előállított (belső gyártású) műsorok teljes körű vagyoni jogaival rendelkeztek, beleértve az online felhasználás jogát is. A közszolgálati médiavagyonban lehetnek olyan művek, műsorok, illetve felhasználási jogok, amelyekre nézve az MTVA nem rendelkezik online felhasználási joggal, mert ezeket a Zrt.-k

⁶⁵ KOLTAY András–LAPSÁNSZKY András (szerk.): *A médiaszabályozás kommentárja*. Budapest, CompLex, 2011; KOLTAY András–LAPSÁNSZKY András (szerk.): *Médiaajogi kommentárok*. Budapest, Wolters Kluwer, 2014.

⁶⁶ Előbb az egyes elektronikus hírközlési tárgyú törvények módosításáról szóló 2011. évi CVII. törvény részeként 2011. július 20-ai hatállyal, utóbb pedig a közszolgálati médiaszolgáltatásra és a médiapiacra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2014. évi CVII. törvény részeként 2015. január 1-jei hatállyal.

⁶⁷ Mttv. 203. § 33. pontja.

korábban nem szerezték meg, vagy ismeretlen felhasználási módként nem szálltak át ezek a jogok az eredeti szerzőkről a Zrt.-kre.

4.3. Az MTVA megalakulása után gyártott filmalkotások online felhasználásának jogai

Az MTVA létrejötte óta belső és külső gyártásban előállított filmalkotásokra vonatkozóan az MTVA minden esetben megszerzi az *on demand* felhasználás jogát is külső gyártás esetén a „beszállítóktól”, belső gyártás esetén az alkotóktól. Amennyiben az alkotók munkavállalók voltak, és munkaköri kötelezettségüknek eleget téve működtek közre a filmalkotás elkészítésében, akkor az Sztj. 30. §-a alapján a vagyoni jogok, így az *on demand* felhasználás joga is átszáll a munkáltatóra, vagyis az MTVA-ra, és engedélyük megadottnak tekinthető. Előfordulhat olyan eset, amikor harmadik személy rendelkezik a közszolgálati műsorszolgáltatók által gyártott filmalkotások online felhasználási jogaival.

4.4. Az MTVA Archívumában található művek ismétlésének szerzői jogi keretei

Az Archívumban található televíziós filmek és játékfilmek ismétlése során egyes szerzőktől (ezek: rendező, író, forgatókönyvíró, zeneszerző, műfordító, dramaturg, operatőr, jelmez- és díszlettervező), illetve örökösöiktől felhasználási szerződés megkötésével lehet megszerezni az ismételt sugárzási jogokat. Ezek a nagyjogos engedélyek függetlenek az ARTISJUS, illetve az EJI részére fizetett sugárzási átalánydíjtól.

Az ismételt felhasználásra jogosító engedélyt nem kell megszerezni azoktól az alkotóktól, akik a rádió- és televíziószervezettel munkaviszonyban vagy egyéb tartós foglalkoztatási viszonyban álltak, illetve akik megfilmesítési vagy sugárzási szerződéssel alkotásuk időbeli korlátozás nélküli ismétlését engedélyezték. Ugyancsak nem kell engedélyt kérni és jogdíjat fizetni a régi MAFIM – MTV Együttműködési Szerződések (1970 és 1990–1992 közötti időszak) keretében gyártott művek felhasználásáért, mivel ezeknél a jogelőd Magyar Televízió (MTV) vállalta a szerzői felhasználási jogok megszerzését és megfizetését. Továbbra is gondot okozhat viszont a MOKÉP – MTV szerződések keretében megszerzett filmek felhasználása, amennyiben ezek a szerződések nem lelelhetők fel az irattárakban, így nem tisztázható egyértelműen, hogy az MTVA-nak kell-e a további ismétlések után engedélyt kérni, illetve jogdíjat fizetni a nagyjogos szerzőknek. Ugyancsak egyenként vizsgálandók a produceri rendszerben (a '90-es évek elejétől) kötött megállapodások keretében készült filmek. Probléma végül az is, hogy a szerzőknek (jogutódoknak) jogszerűen járó szerzői jogdíjak összegeire vonatkozóan nincs egységes gyakorlat, minek következtében állandó vita tárgyát képezik ezek a tarifák.⁶⁸

⁶⁸ Korábban (kb. öt évvel ezelőtt) olyan eset is előfordult, hogy egyes szerzőknek vagy nevükben eljáró ügynökségeknek százezreket fizetett ki az MTV egy viszonylag rövid, néhány perces bejátszásért.

5. Védjegyek, egyéb védelmi eszközök, árva művek és a Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) helye a közszolgálati médiaszolgáltatásban

5.1. Védjegyek a médiaszolgáltatás világában

A védjegyjog és a médiaszabályozás közös nevezője a médiaszolgáltatás egyes produktumai (pl. műsorszám, logó, elnevezés, cím) speciális védelmének biztosítása külön jogi protokoll, eljárásrend segítségével. A legkézenfekvőbb védelmi eszköz értelemszerűen a védjegyoltalom, de nem megkerülhető két másik, létező védelmi, oltalmi eszköz sem: a szerzői joghoz tartozó önkéntes műnyilvántartás és a *domain*nevek regisztrációja.

A szellemi tulajdonjogok két nagy területe a szerzői jog és az iparjogvédelem, utóbbi körébe tartoznak – egyéb tárgykörök, mint pl. a szabadalom mellett – a védjegyek, illetve az ezek jogait védő védjegyjog. Erről külön jogszabály, a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.) rendelkezik. Nem érdektelen röviden ismertetni a védjegyjog és a szerzői jog közös vonásait és eltéréseit.⁶⁹

A legfőbb hasonlóság a két jogterület között az, hogy mind a szerzői jog, mind a védjegyjog kizárólagos jogot biztosítanak a jogosult részére. Ez a kizárólagosság egyfajta jogi monopóliumot jelent, melynek fontos szegmense, hogy minden harmadik személy köteles e jogokat tiszteletben tartani a szerzővel, illetve a jogosulttal szemben. További közös vonás, hogy mindkét jogterületet egyaránt jellemzi a személyiségi jogok és a vagyoni jogok megléte. Fontos egyezés az is, hogy e jogok behatároltak időben, területileg és egyéb közérdekű korlátozások (pl. szabad felhasználás) által, amelyek ugyanakkor egymástól bizonyos eltéréseket is mutatnak. A leglényegesebb különbség az, hogy az iparjogvédelem alapvető feltétele a központi nyilvántartásba vétel, a lajstromozás. Ezzel szemben a szerzői jogi védelem nem függ semmiféle oltalmaztatási eljárástól, hanem az a mű létrehozatalának (pontosabban nyilvánosságra hozatalának) pillanatától automatikusan megilleti a szerzőt. Az iparjogvédelem tárgyainál alapvető törvényi követelmény az újdonság, míg a szerzői művek esetében a mű egyéni, eredeti jellege a védelemnek. A szerzői alkotásoknál továbbá sokkal nagyobb szerepet kapnak a szerző személyiségjegyei, tulajdonságai, mint az iparjogvédelmi alkotásoknál. Egy film, audiovizuális mű elválaszthatatlan annak írójától, rendezőjétől, míg egy szabadalom vagy védjegy kevésbé kötődik annak szerzőjéhez.

Az egyik legfontosabb különbség e jogtárgyak eltérő védelmi ideje: az iparjogvédelmi alkotások oltalmi ideje viszonylag rövid (5, 10, illetve 20 év, kivételesen 25 év), és azt a bejelentés napjától számítják. A szerzői művek védelmi ideje lényegesen hosszabb: a szerző életében és halálát követő 70 évig részesülnek oltalomban. A különbségek között kell említeni a jogtárgyak körének behatároltságát. Míg az iparjogvédelmi tárgyakra behatárolt számú fajtája létezik, amelyeket a vonatkozó törvények tételesen meghatároznak, addig a szerzői alkotások szinte megszámlálhatatlanok és behatárolhatatlanok, olyan szintű formagazdaságot mutatnak.

⁶⁹ TATTAY Levente – PINTZ György – POGÁCSÁS Anett: *Szellemi alkotások joga*. Budapest, Szent István Társulat – PPKE JÁK, 2011. 26–27.

Az Sztj. is csak példálózó jelleggel határozza meg a legismertebb, legelterjedtebb műtípusokat, ami nem jelenti azt, hogy ezek mellett ne léteznének, ne létezhetnének egyéb műfajtak is.

Végül fontos rögzíteni, hogy a két oltalmi forma nem zárja ki egymást, azaz egy adott védett tárgy egyszerre állhat szerzői jogi védelem és iparjogvédelmi oltalom alatt (párhuzamos védelem).⁷⁰ Ebből logikusan következik, hogy pl. egy szerzői jogi és szomszédos jogi védelem alatt álló televíziós műsorszám megkülönböztetésre alkalmas címe (akár szóvédjegyként, de inkább ábrás védjegyként) védjegyoltalomban részesülhet.

A „Cimbora” című televíziós műsor és szóvédjegy körül kialakult jogvita bemutatásával lehet plasztikusabban megvilágítani a különböző védelmi formákat és lehetőségeket.⁷¹ Ez a műsor 1973 szeptemberében került először képernyőre, és több évtizeden keresztül szórakoztatva oktatta a gyerekeket. A műsor címére a későbbiekben az MTV védjegyoltalmat szerzett. A „Cimbora” szóvédjegy jogosultja az Mttv. hatálybalépésével egyidőben bekövetkezett jogutódlás folytán az MTVA lett; az oltalom 2017-ig áll fenn. A védett tevékenységi körök:

- reklám, kereskedelmi ügyek, adminisztráció,
- távközlés,
- nevelés, szakmai képzés, szórakoztatás, sport és kulturális tevékenységek.

A „Cimbora Alapítvány az egészséges és kulturált gyermekekért” alapítványt 1991. november 12. napján hozta létre a Magyar Televízió egy magánszeméllyel és két gazdálkodó szervezettel közösen. Az Alapítvány célja volt, hogy „a Magyar Televízió CIMBORA Produkciós Irodája által készített műsorokhoz, valamint az általa kezdeményezett más kulturális tevékenységekhez történő vagyoni hozzájárulás és a pénzügyi források hosszú távú biztosításával szolgálja az egészséges és kulturált gyermekek érdekeit”. Az MTV Zrt. akkori elnöke 2009. január 19. napján kelt hozzájáruló nyilatkozatában az MTV Zrt. mint a „Cimbora” című gyermekműsor jogtulajdonosának képviselőjében eljárva hozzájárulását adta ahhoz, hogy a Cimbora Alapítvány az alapító okiratában megfogalmazott cél hatékonyabb megvalósítása érdekében a „Cimbora” megnevezést felhasználja a tevékenysége során. 2012-ben a vita tárgyát az képezte, hogy az MTVA engedélye nélkül az Alapítvány jogosult-e a „Cimbora” név alatt táborot szervezni, vagy bármely kulturális, oktatási, nevelési tevékenység és képzés keretében a „Cimbora” elnevezést használni. Mindezek kapcsán érdemes körüljárni az elnevezéshez és a műsorhoz kapcsolódó jogi oltalmakat, ezek tartalmát.

A „Cimbora” szóvédjegy olyan árujelzés, amely tipikusan a televíziós műsor „megszemélyesítésére” szolgál. Kiemeli a „terméket” a többi hasonló vagy azonos használati értékű műsor közül, megkülönbözteti a televíziós piac szemében, állandó, egyenletes minőséget képvisel. A védjegyjogosult bárkivel szemben felléphet, aki az engedélye nélkül gazdasági tevékenysége körében használja a védjeggyel azonos vagy azzal összetéveszhető megjelölést.

A műsort mint audiovizuális művet a szerzői jog is védi. A „Cimbora” belső gyártásban készült, és az Mttv. révén közszolgálati médiavagyonba került. A belső gyártásban keletkező

⁷⁰ Ez alól csak a szoftver jelent kivételt, amit a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.) kizár a szabadalmaztatható találmányok köréből, és csak szerzői jogi védelmet biztosít számára.

⁷¹ A vita hevessége és kiszélesedésére jellemző, hogy 2012-ben a média is nagy terjedelemben foglalkozott vele, lásd pl.: <http://www.origo.hu/tevc/20120818-tortenelmi-felelossege-van-a-teveclnokoknak-erdi-szabo-martaintertju.html>

művek esetében a munkáltató MTV (az Mttv. rendelkezései folytán 2011-től az MTVA) megszerezte a vagyoni jogokat (többszörözés, terjesztés, nyilvánosságához közvetítés, nyilvános előadás joga, átdolgozás). Az MTVA-t az Sztj. rendelkezései alapján megilleti a rádió- és televíziószervezetek szomszédos jogi védelme, így a hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a műsorát más televíziószervezet sugározza, vezetőik útján nyilvánosságához közvetítse, rögzítse, többszörözze, illetőleg interaktív internetes módon a nyilvánosságához közvetítse, továbbá a közönség részére közvetítse olyan helyiségben, amely belépti díj ellenében hozzáférhető a közönség számára. Mindezen felhasználásokért díjazásra jogosult. Továbbá a műsor – a FilmJus kódja alapján – filmalkotásnak minősül, ezért a filmelőállítók szomszédos jogi védelme is megilleti az MTVA-t. A film előállítójának hozzájárulása szükséges ahhoz, hogy a filmet többszöröz-zék, terjesszék (ideértve a nyilvánosság részére történő haszonkölcsönbe adást is), illetve azt interaktív internetes módon felhasználják. Az említett felhasználásokért külön díjazás jár.

A fentiek alapján bárki (adott esetben az Alapítvány elnöke) kizárólag az MTVA eseti engedélye alapján jogosult a „Cimbora” név alatt táborot szervezni, vagy bármely kulturális, oktatási, nevelési tevékenység és képzés keretében a „Cimbora” elnevezést használni. Ez a gyakorlatban úgy tud működni, hogy az MTVA képviselőre jogosult személy védjegyhasználati engedélyben adja meg a hozzájárulást a „Cimbora” elnevezéssel bármilyen oktatási tevékenység (pl. tanfolyamok, továbbképzések) vagy kulturális-szabadidős tevékenység (pl. táboroztatás) folytatásához.

5.2. Árva művek felhasználása és engedélyeztetése a közszolgálati médiaszolgáltatásban

Az árva művek⁷² és a médiaszolgáltatás – különösen az Sztj. 2013. évi módosítását követő szabályváltoztatásokra figyelemmel – legalább két ponton érintkezhet egymással. 2012. október 25-én került elfogadásra az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (*Árva mű irányelv*), melynek hazai átültetése az Sztj.-be beillesztett korábbi szabályok kiigazításával és új végrehajtási rendelet kiadásával történt meg.⁷³ Az *Árva mű* irányelv legfontosabb eleme egy újfajta, a szabad felhasználásokkal rokon árvamű-felhasználási rendszer bevezetése, amelyben meghatározott intézményi kör⁷⁴ – ezen belül a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televíziószervezetek – a gondos jogosulatkutatás elvégzését és a kutatás eredményének a saját és az európai nyilvántartásban való rögzítését követően hatósági engedély megszerzése nélkül, a törvény erejénél fogva felhasználhatja az állománya részét képező árva műveket, míg a kedvezményezett körön kívüli felhasználók, illetve az irányelv hatályán kívüli felhasználási módok és műtípusok tekintetében továbbra is hatósági engedéllyel biztosítható a jogoszerű felhasználás.

⁷² Egy mű vagy szomszédos jogi teljesítmény akkor tekinthető árva műnek, ha jogosultja ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik, és a felkutatására az adott helyzetben általában elvárható gondossággal, jóhiszeműen elvégzett jogosulatkutatás nem vezetett eredményre [Sztj. 41/A. § (1) bek.].

⁷³ Beiktatta a 2013. évi CLIX. törvény, hatályos 2014. október 29-étől.

⁷⁴ Ez az Sztj. 38. § (5) bekezdésében meghatározott intézményi kör.

A „rendszerterti” változást a jogalkotó akként építette be az Szjt. módosításába, hogy az árva művek felhasználásának engedélyezésére vonatkozó 2009. február 1-jével hatályos törvényi szabályokat (57/A–57/D. §-ok) a felhasználási szerződésekre vonatkozó V. Fejezetből „A szabad felhasználás és a szerzői jog más korlátai” Címet viselő IV. Fejezetet követően új IV/A. Fejezetbe tett át (41/B–41/E. §-ok). Ezeket a szabályokat foglalják keretbe a mindkét árvamű-felhasználási rendszerre vonatkozó általános szabályok (41/A. §) és az árva mű kedvezményezett intézmény által történő felhasználására vonatkozó új rendelkezések (41/F–41/K. §-ok). A jogharmonizációt az árva mű felhasználásának részletes szabályairól szóló 138/2014. (IV. 30.) Korm. rendelet (Árvaműr.) kiadása tette teljessé. Az Árvaműr. azon túlmenően, hogy újraszabályozta és hatályon kívül helyezte a korábbi, 100/2009. (V. 8.) Korm. rendeletet, műfajtánként megállapította a jogosultakat megillető jogdíjmértékeket a kedvezményezett felhasználásokkal összefüggésben, abban az esetben, ha az árva műnek tekintett mű vagy teljesítmény jogosultja – a saját jogai tekintetében – megszünteti a mű vagy teljesítmény árva mű jogállását, és a további felhasználást illetően maga gyakorolja a jogait.

Az Árva mű irányelv átültetésével beiktatott új szabályok célja, hogy a kedvezményezett intézményi körnek és a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televíziószervezeteknek hatósági engedély nélkül lehetővé tegye a gyűjteményük, archívumuk részét képező árva művek digitalizálását és a nyilvánosság számára történő online hozzáférhetővé tételét, feltéve, hogy e felhasználások közérdekű feladataik ellátását, különösen a gyűjteményeik megőrzését, helyreállítását vagy éppen művelődési és oktatási célú hozzáférhetőségét szolgálják. Az Szjt. biztosítja annak lehetőséget, hogy az európai kulturális örökség digitalizálásának ösztönzése érdekében a kedvezményezett intézmények az általuk vagy érdekükben elvégzett jogosultkutatást követően az árva művek digitalizálásának megvalósítására közreműködő személyeket vegyennek igénybe.⁷⁵

A törvény tételesen felsorolja, hogy mely elárvult műtípusok esetében van lehetőség erre a felhasználásra.⁷⁶ Ezek:

- a) irodalmi művek,
- b) filmalkotások és más audiovizuális művek,
- c) hangfelvételek, valamint
- d) a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televíziószervezet által 2002. december 31-ig előállított és az archívumában található hangfelvételek, filmalkotások és más audiovizuális művek,

amelyeket először az Európai Gazdasági Térség területén adtak ki vagy – kiadás hiányában – sugároztak.

A d) pont kapcsán hangsúlyozni kell, hogy a közszolgálati médiavagyon fogalmi körébe⁷⁷ tartozó alkotások köre tágabb, mint a kedvezményezett intézmény által ebből esetlegesen felhasználható árva művek és teljesítményeké. Az Archívumba tartozó művek az MTVA 2011.

⁷⁵ Szjt. 41/F. § (1) bekezdése, az Árva mű irányelv 6. cikkének (4) bekezdésével egyezően.

⁷⁶ Szjt. 41/F. §-ának (2) bekezdése.

⁷⁷ Mttv. 203. § 33. pontja.

január 1-jei létrehozatalát megelőzően a közszolgálati médiaszolgáltató Zrt.-k rész-, illetve kizárólagos tulajdonában álltak. Ahogy a törvénymódosításhoz fűzött miniszteri indokolás is rámutat, e művek felhasználása érdekében lefolytatott jogosultkutatáshoz az MTVA – mint a közszolgálati médiavagyon tulajdonosi jogait kizárólagosan gyakorló szervezet – megkeresése elengedhetetlen. Ennek magyarázata az, hogy a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televíziószervezetek saját gyűjteménnyel vagy archívummal már nem rendelkeznek, így Magyarországon jelenleg nincs olyan közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televíziószervezet, amely kedvezményezettje lehetne az irányelv szerinti felhasználásnak.⁷⁸

Árva művek a közszolgálati médiavagyon körébe tartozó azon filmalkotások, audiovizuális művek vagy hangfelvételek lehetnek, amelyek a közszolgálati médiaszolgáltatók megbízásából azok kizárólagos felhasználása céljából készültek. Nem tartoznak azonban az irányelv átültetésével bevezetésre kerülő rendelkezések hatálya alá a közszolgálati médiaarchívumban található olyan művek és hangfelvételek, amelyek nem a közszolgálati médiaszolgáltatók megbízásából készültek, hanem amelyek felhasználási jogát az Mttv. hatálybalépése előtt e médiaszolgáltatók, míg az Mttv. hatálybalépését követően az MTVA felhasználási szerződéssel szerezte meg. Azokat az árva műveket, amelyeket nem adtak ki, és sugárzásukra sem került sor, azonban a jogosult vagy jogutódjának egyetértésével 2014. október 29. előtt kerültek be a kedvezményezett intézmény gyűjteményébe, illetve archívumába, a kedvezményezett intézmény csak akkor használhatja fel, ha alapos okkal feltehető, hogy a jogosult az alkotás digitalizálása és online hozzáférhetővé tétele ellen nem tiltakozna.

A kedvezményezett intézmény köteles nyilvántartást vezetni az általa elvégzett jogosultkutatásról, és az SZTNH-nak elektronikus úton bejelenteni a jogosultkutatás eredményét, a felhasználással kapcsolatos adatokat, az árva mű jogállásában bekövetkezett változást⁷⁹ és a vele való kapcsolatfelvételt lehetővé tevő adatokat.⁸⁰

A kedvezményezett felhasználások megkezdésének feltétele, hogy az adott árva mű szerepeljen a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (OHIM) által vezetett, nyilvánosan hozzáférhető, egységes online nyilvántartásban. Ennek a kedvezményezett intézmény részéről szükséges előfeltétele, hogy az általános szabályok szerint lefolytatott jogosultkutatásról nyilvántartást vezessen, és az előírt adatokat bejelentse az SZTNH-nak,⁸¹ amely azokat továbbítja az OHIM részére.⁸² Az árvamű-jogállás tagállamokban történő kölcsönös elismerésének törvényi feltételei:

- az árva mű adatainak szereplése az OHIM által vezetett, nyilvánosan hozzáférhető, egységes online nyilvántartásban, továbbá

⁷⁸ Az MTVA nem mint közszolgálati médiaszolgáltató rádió- és televíziószervezet, hanem mint országos gyűjtőkörű közgyűjtemény válhat az Szjt. 41/F. § (1) bekezdése szerinti szabad felhasználások kedvezményezettjévé.

⁷⁹ L. az Szjt. 41/A. § (8) bekezdését.

⁸⁰ Szjt. 41/G. §-a, az Árva mű irányelv 3. cikkének (5)–(6) bekezdésével egyezően.

⁸¹ Az adatbejelentés díjmentes, továbbá nem minősül közigazgatási eljárásnak, és az SZTNH-nak nincs mérlegelési jogköre a bejelentések továbbítása kapcsán.

⁸² A kedvezményezett intézmények legkorábban 2014. október 29-én élhetnek az új szabályozás szerinti felhasználás lehetőségével, ugyanis az OHIM által vezetett, nyilvánosan hozzáférhető, egységes online nyilvántartás előreláthatólag ezen időpontra készül el, ekként a nyilvántartásba vétel (rögzítés) hiányában a felhasználás sem kezdhető meg.

- a felhasználó közfeladatot ellátó intézmény gyűjteményében az árva mű ugyancsak megtalálható.⁸³

Az ugyanakkor nem tisztázott, hogy ez a szabály hogyan viszonyul ahhoz a rendelkezéshez, hogy a jogosult bármikor megszüntetheti az árva mű jogállását, illetve ahhoz, hogy az árva-mű-rendelkezések nem érintik a közös jogkezelést. Az Szjt. ugyanis nem tartalmaz utalást arra, hogy a közös jogkezelési szabályok ehhez képest elsőbbséget élveznek, így követhetlenné válhat a művek státusza, ami a jogkezelés hatékony működtetését is veszélyeztetheti.

Az árva mű ismertté váló jogosultjának a mű árva jogállásának megszüntetése érdekében történő fellépése esetén a kedvezményezett intézmény az érintett árva mű felhasználását a jogosult engedélye alapján folytathatja, aki a műve vagy teljesítménye további felhasználása fejében megfelelő díjazást követelhet.⁸⁴ A díjazás mértékét az Árvaműr. 1. melléklete – ettől eltérést megengedően – határozza meg műfajtánkénti bontásban.⁸⁵

5.3. A NAVA helye a közszolgálati médiaszolgáltatásban

A Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) sajátos szerepet tölt be a közszolgálati médiarendszerben, amit az is jelez, hogy státuszát, szerepét, feladatait és működését elsődlegesen nem a médiaszabályozás keretei között, hanem külön jogszabályban találjuk meg. Ettől függetlenül a NAVA több szálon kapcsolódik a közmédiához: audiovizuális kötelempéldányként gyűjti, archiválja a magyar gyártású és más magyar vonatkozású műsorszámokat, működtetése az NMHH, illetve az MTVA keretei között történik, továbbá működtetése felett a Médiatanács gyakorol törvényességi és szakmai felügyeletet.

A NAVA alapvető jogforrása a Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2014. évi CXXXVII. törvény (NAVA-törvény), emellett azonban figyelemmel kell lenni mind az Szjt.-re, mind az Mttv.-re, különös tekintettel arra, hogy a NAVA-törvény is több helyen utal ezekre a jogszabályokra.⁸⁶ A NAVA tehát alapfeladatai és felügyelete-működtetése révén a közmédia rendszeréhez kapcsolódik, míg közgyűjteményi és speciális audiovizuális archívumi feladatai révén a szerzői jogi intézményrendszerhez kötődik. A NAVA külön kezelése indokolt azért is, mert nem vált részévé a közszolgálati mediavagyonnak, következésképpen felhasználására sem az Mttv. 100. §-ában foglalt szabályokat kell alkalmazni.

⁸³ Szjt. 41/H. §-a, az Árva mű irányelv 4. cikkével egyezően.

⁸⁴ Szjt. 41/I. §-a, az Árva mű irányelv 5. cikkével egyezően.

⁸⁵ E díjmérték filmalkotások és más audiovizuális művek esetében, továbbá a közszolgálati médiaszolgáltató rádió- vagy televíziószervezet által 2002. december 31-ig előállított és az archívumában található hangfelvételek, filmalkotások és más audiovizuális művek esetében egyaránt műpercenként 100 Ft.

⁸⁶ A NAVA vonatkozásában megkerülhetetlenek bizonyos nemzetközi normák, így az Európai Tanács Audiovizuális örökség védelméről szóló, 2001. szeptember 19-én elfogadott Egyezménye (Egyezmény) és az Európai Parlament és a Tanács az információs társadalomban érvényesülő szerzői és kapcsolódó jogok egyes kérdésekben történő összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelve (INFOSOC irányelv). Köztudomású, hogy az Szjt. 2003. évi, az INFOSOC irányelv átültetését célzó jogharmonizációs módosítása során a NAVA tevékenységéből és speciális szerzői jogi „igényeiből” fakadó törvénymódosítási szükségleteket is figyelembe vették.

A tanulmány részletesen foglalkozik a NAVA szerzői jogi szabályrendszerével, amelyből ebben az írásban a NAVA és az MTVA Archívuma – részben eltérő – közjogi, médiajogi és szerzői jogi státuszának egybevetéséről szóló részek kiragadására van lehetőség.

A NAVA-val összefüggő tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét – a NAVA Alap részére történt átadását követően – az Alap gyakorolja az Alap tulajdonosi joggyakorlására vonatkozó jogszabályoknak megfelelően.⁸⁷ Ezeket korábban az Mttv. 136. §-ának (17) bekezdése fogalmazta meg nagyon általánosan, amit 2015-től felváltott egy jóval részletesebb szabályrendszer.⁸⁸ Sem a korábbi, sem az új szabályok nem mindenben adaptálhatók a NAVA-ra, amely eleve nem része a közszolgálati médiavagyonnak, és az MTVA nem is szerez(hetett) tulajdonosi jogokat (esetünkben szerzői vagyoni jogokat) az audiovizuális kötelempéldányok tekintetében. A NAVA a szerzői jogi szabad felhasználás speciális törvényi lehetőségei mentén gyűjti, archiválja és teszi korlátozottan hozzáférhetővé az audiovizuális kötelempéldányokat, mindenfajta hasznosítás nélkül. Ebből következően, a NAVA gyűjteményét képező műsorok esetében nem is értelmezhető a vagyonkezelés, vagyonhasznosítás fogalma, legfeljebb a NAVA – mint védett közgyűjtemény – fogalmára, valamint az általa összeállított, ezáltal előállítói jogokat élvező adatbázisra mondható ki az MTVA tulajdonjoga és tulajdonosi joggyakorlása.

A NAVA és az Archívum „egylégtérűségének” másik szabálya értelmében az MTVA az Mttv. 100. § (3) bekezdése szerinti archívuma keretei között gondoskodik a NAVA tárolásáról, megőrzéséről és jogszerű felhasználásáról.⁸⁹ Az Mttv. hivatkozott rendelkezése értelmében az MTVA gondoskodik a közszolgálati médiavagyon, valamint a közszolgálati médiaszolgáltatók és az MTVA tulajdonába került, a közszolgálati médiavagyon körébe nem tartozó, az Szjt. hatálya alá tartozó műveket és más teljesítményeket tartalmazó fizikai hordozók (mindez együtt jelenti az Archívumot) tárolásáról, megőrzéséről és felhasználásáról. Jóllehet az Mttv. idézett szabálya a közszolgálati médiavagyonnál tágabb körben határozza meg az Archívum fogalmát és gyűjtőkörét, mégsem jelenthetjük ki aggálymentesen, hogy ebbe beleérthető a NAVA is, tekintettel arra, hogy az MTVA nem szerzett és szerez tulajdonosi jogokat a NAVA gyűjteményében található műsorokon. A NAVA-törvény ezen szabályát tehát akként kell érteni és értelmezni, hogy az MTVA az Archívumát gondozó szervezeti egysége látja el a NAVA-val kapcsolatos törvényi feladatokat. (Ez ellátható az MTVA által alapított gazdasági társaságon keresztül is, különösen úgy, hogy ez a gazdasági társaság az Archívumot is gondozó szervezeti egységhez tartozik.)

A NAVA törvény 4/A. § (3) bekezdése értelmében a NAVA tekintetében alkalmazni kell az Mttv. 100. § (2), (5) és (7)–(10) bekezdését.⁹⁰ Az Mttv. 100. §-ának (2) bekezdése a közszolgálati médiavagyonra vonatkozó elidegenítési és terhelési tilalomról szól, ami nehezen adaptálható a NAVA egészére, esetleg az általa előállított – külön jogi védelmet élvező – adatbázisra.

⁸⁷ NAVA-törvény 4/A. § (1) bekezdése.

⁸⁸ Mttv. 137/A–E. §-ai.

⁸⁹ NAVA-törvény 4/A. § (2) bekezdése.

⁹⁰ Az Mttv.-t 2015. január 1-jétől hatállyal módosító 2014. évi CVII. törvény jelentősen átalakította a törvény 100. §-át, melynek részeként a korábbi (5) bekezdés rendelkezése a (6) bekezdésbe került át, törlésre került a (8) és a (9) bekezdés, a részben módosított tartalmú (10) bekezdés pedig ezáltal (7) bekezdésre változott. Ezek a változások nem kerültek átvezetésre a NAVA-törvényben, amit a jogalkotónak később kell orvosolnia.

Az Mttv. 100. §-ának 2014. december 31-éig hatályos (5) bekezdése mondta ki, hogy az MTVA az Archívumban található műveket az Szjt.-ben foglaltak, valamint a szerzői jogi és szomszédos jogi jogosultakkal kötött megállapodás szerint használhatja fel [2015. január 1-jétől ez a rendelkezés a (6) bekezdésbe került át]. Ez a szabály is csak abban az esetben feleltethető meg a NAVA-ra, amennyiben a NAVA olyan műfelhasználást végez, amelyre nem a szabad felhasználás eseteit, hanem az Szjt. vagyoni jogokra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni. Lényegében ugyanezek mondhatók el az Mttv. 100. §-ának további rendelkezéseiről is, amelyek az Archívumban található szerzői művek és más szellemi alkotások közszolgálati médiaszolgáltatásban történő bemutatásának, hasznosításának „szerzővédő” garanciális elemeit részletezik. Ezek a részletszabályok is csak abban a szűk szegmensben vonatkoztathatók a NAVA-ra, ha nem a NAVA-pontokon keresztül történő szabad felhasználás valósul meg, hanem a NAVA gyűjteményébe tartozó művek, műsorok olyan hasznosítása, amelyek esetében a közgyűjtemény szerzői vagyoni joggal vagy felhasználási joggal rendelkezik.